

Klassiska noveller Nr 19

S. A. Duse:

Fången

Klassiska noveller 19.
S. A. Duse – Fången.
Berättelse från kriget.
Återutgivning av text från 1916

av S. A. Duse

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-524-5

Copyright © 2019 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

Det är fullt krig i Europa. Den ryske soldaten Iwan Iwanowitsch har tagits tillfånga av tyska trupper på östfronten.

En tysk officer och hans tolk har precis framfört sitt krav till den ryske krigsfånge: Hjälp oss visa var ryska trupperna finns – eller bli avrättad direkt på platsen.

I början av 1900-talet var noveller och följetonger en viktig del av innehållet i svenska dagstidningar.

I vår serie "Klassiska noveller" kan du läsa många av de här historiskt viktiga berättelserna.

En av de flitigaste svenska författarna under 1910- och 1920-talen var yrkesmilitären Samuel August Duse (1873–1933).

Han skrev 100-tals tidningstexter om bland annat krig, nyhetshändelser och romantik. Men han var framför allt känd för sina deckare om mästardetektiven Leo Carring.

Den här texten publicerades ursprungligen i mars år 1916 i dagstidningen "Upsala Nya Tidning" med titeln "Fånge. Berättelse från kriget".

S. A. Duse: Fången

Den här texten publicerades ursprungligen i mars år 1916 i dagstidningen "Upsala Nya Tidning" med titeln "Fången. Berättelse från kriget". Författare till texten är S. A. Duse (1873–1933).

Iwan Iwanovitsch hade aldrig i hela sitt lif ansträngt sin hjärna så som under dessa få minuter. Han stod framför den tyske officern, som alldeles nyss slutat förhöret och gifvit honom fem minuter att fundera öfver sitt svar. Och på detta svar skulle lif och död bero.

Iwan Iwanowitsch var krigsfånge. Han hade blifvit tagen af en tysk patrull under natten. Och tolken, som nu stod bredvid honom, hade på morgonen under ett samtal lyckats lista ut att mannen var härifrån trakten, och att han kände till nära nog hvarje buske i hela landskapet.

Den tyske officern hade därpå fordrat vissa upplysningar af den fångne. Det var upplysningar om de ryska ställningarna och framför allt om vissa vägar som Iwan Iwanowitsch mycket väl kände till. Det fanns möjlighet för tyskarne att på hemliga vägar kringgå den ryska ställningen och ta den i ryggen.

Iwan Iwanowitsch hade fått fem minuters betänketid, innan han

skulle ge tysken besked. Och han vägde nu skälen för och emot att tala. Blottade han hvad han visste, skulle han bli en förrädare mot sitt eget land. Och han hade reda på hvad en förrädares lön blir — om han upptäcktes.

Men här hade man också hotat honom med döden. Om han icke inom de bestämda fem minuterna lämnade de upplysningar, man begärt, skulle han omedelbart bli skjuten.

Förgäfves hade han protesterat. Han var ju kringsfånge och icke spion. Men tolken hade bara ryckt på axlarn och pekat på ravinbranten, invid hvilken de stodo, dessa tre män. På ena sidan var det buskiga snår och på den andra ravinen. Man hade med afsikt valt denna skyddande plats för uppgörelsen med fången. Nekande han att tala, skulle han här försvinna i tysthet.

»Och om jag talar om det ni vill veta, så blir jag skjuten af mina egna», sade han med eländig uppsyn. »Det är inte bättre det.»

»Ingen mänsklig varelse kommer att få veta det», svarade tolken. »Hvem skulle berätta något sådant? Du får i stället en stor pänningbelöning af oss, och när kriget är slut får du komma hem igen.»

Underliga tankar rörde sig i Iwan Iwanowitsch's hufvud. Skulle han värligen vara tvungen att offra sitt lif för sina landsmäns skull? Och kanske utan att rädda dem.

Den naturliga egoismen inom honom uppreste sig mot detta. Skulle han frivilligt dö för andra, för en massa människor, som han inte ens kände? Och sannolikt till ingen nytta. De flesta af dem skulle nog ändå stupa innan kriget var slut. Detta fördömda krig, hvarför hade han egentligen tvingats ut i det? Hvarför hade han skjutit på tyskarna? Han var ju inte ovän med någon af dem.

På dessa frågor, som Iwan Iwanowitsch ställde till sig själf, kun-

de han efter måttet af sin intelligens inte ge några svar. Han hade egentligen bara lytt order. Man hade befallt honom att marschera, att gräfvä och att skjuta, och det hade han gjort.

Man hade sagt honom, att han måste göra allt detta, måste döda så många fiender som möjligt för sitt lands skull, för dess storhet och framtid, för kommande släktens lycka. Men han hade icke kunnat rätt förstå det där. Och han gjorde det ändå mindre nu, då han stod inför valet mellan lif och död för sin egen person.

Skulle han ge sitt lif för att kommande släkten skulle få lefvä i lycka och frid? Hvad angick deras lycka honom. Skulle han låta skjuta sig som en hund, därför att hans barnbarns barnbarn en gång skulle få tillhöra ett land, som var ännu större och mäktigare än nu?

Det kunde väl ändå ingen förnuftig människa begära.

På botten af Iwan Iwanowitsch's själ fanns något af naturbarnets lifsåskådning, som utmynnade i den renaste egoism. Han sade till sig själf: »Du har att välja på att lefvä eller dö. Får du lefvä, kommer du när kriget är slut tillbaka hem igen med pengar, som göra slut på bekymren. Du får i många år lefvä lyckligt i din lilla värld. Dör du nu, så dör ju också denna lilla värld — din värld med dig. Allt är då borta, all glädje, all lycka, all fröjd. — Och detta skulle du ge för andra människor, andra generationer skulle få ett ännu större mått af lycka? Det vore ju vansinnigt. Det gör jag inte!»

Under det Iwan Iwanowitsch hade denna uppgörelse med sig själf, samtalade den tyske officern och tolken hviskande med hvarandra.

»Jag undrar om han skall ge med sig eller vägra att tala», sade officern. »De äro ibland hårdnackat styfva de där karlarna.»

»Det har ingen fara», försäkrade tolken. »Jag såg tydligt döds-

fruktan i hans ansikte. Han vet lyckligtvis inte att alltsammans bara är hot, och att vi aldrig skjuta en krigsfånge.»

Här afbröts deras samtal af Iwan Iwanowitsch, som förklarade sig villig att tala om allt hvad han visste.

Säkert och lugnt svarade han på alla frågor. Tolken öfversatte, och officern nedskref svaren. Men på kartan kunde inte fången finna sig tillrätta med alla dess besynnerliga krumelurer och tyska namn. Den var för krånglig och villsam, hälst som han aldrig sett en karta förr och endast med möda kunde stafva sig fram med ryska bokstäfver.

Här stodo de nu tvekande och villrådiga. Ett moln lägrade sig öfver fångens panna. Skulle, när allt kom omkring, döden ändå vara oundviklig? Ty naturligtvis skulle man göra processen kort, om han nu inte kunde tala om mer. De där hemliga vägarna voro ju hufvudsaken.

Hans tankar gingo hem till stugan, till hustrun och de två små barnen. Skulle han aldrig få se dem mer?

Plötsligt ljusnade Iwan Iwanowitsch.

»Jag kan nog visa er ändå», sade han ifrigt. »Om vi bara gå fram på andra sidan om den här buskskogen har man öfversikt öfver hela näjden. Där kan vi se. Jag skall beskrifva. Vägarna äro inte svåra att hitta. Det går nog. Kom bara med.»

Man satte sig i rörelse med fången emellan sig. Tyst och försiktigt smög man sig fram genom snåren, som blefvo allt glesare. Snart såg man landskapet öppna sig.

Iwan Iwanowitsch började beskrifva. I barnslig ifver sökte han förklara för tolken allt hvad han visste om möjligheterna att dolt

komma fram i den ryska ställningens rygg. Han pekade och visade, han demonstrerade med gester och ord. Icke ett ögonblick tänkte han nu på att han var förrädare mot sina egna. Och i sin ifver drog han sig allt längre fram, följde af de andra två.

Plötsligt afbröts Iwan Iwanowitsch af braketen från en gevärssalfva. I samma ögonblick upptäckte han ett lätt rökmoln i en buskdunge några hundra meter därifrån, och han kände en stickande smärta i halsen.

Med ett rosslande förde han händerna upp mot strupen. De öfversköljdes af blod.

I sin förskräckelse och hjälplöshet såg sig Iwan Iwanowitsch om efter de andra. De lågo där båda, träffade liksom han. Tolken hade ett gapande sår i pannan och var redan död. Officern rörde sig ännu helt svagt.

Iwan Iwanowitsch kunde inte tänka. Det skimrade rött för hans ögon och det kändes som om någon obarmhärtigt snörde till hans strupe, så att han höll på att kväfvas. Med ett svagt stönande sjönk han döende till marken i detsamma en ny salfva aflossades af den ryska patrull, som hindrade Iwan Iwanowitsch att förråda de sina.

Fakta: Författaren S. A. Duse

Namn: Samuel August Duse.

Född: 2 augusti 1873, Stockholm.

Död: 9 februari 1933, Stockholm.

Föräldrar: kammarjunkare Carl Patrik Teodard Duse och Anna Matilda Forssberg.

Engelskspråkiga deckare är fyllda av just... privatdeckare, medan svenska nästan bara har poliser i huvudrollerna.

Men när den första svenska deckarvågen började år 1913 så var det en privatdetektiv i huvudrollen: Leo Carrington. Denne driver en kombinerad advokat- och detektivbyrå, är en mästare i förklädnad, ekonomiskt oberoende och är så bra på att lösa brott att polisen ofta låter honom ta hand om svårlösta brottsutredningar.

Detektiven Carrington skapades av en av svensk kulturs mest spännande personligheter, Samuel August Duse.

Han började sin karriär inom militären och var yrkesofficer inom Svea artilleriregemente.

Men det var som äventyrare han första gången skapade rubriker. Han deltog i den svenska Antarktisexpeditionen 1901-1904 som me-

teorolog och kartograf. Han tillbringade en mycket tuff vinter i Hop-pets vik i Sydpolshavet, en av de svåraste som några forskare upplevt. Han skrev ner sina upplevelser i boken "Bland pingviner och sälar" vilket gjorde honom berömd i hela landet.

Under de följande åren skrev han flera pjäser men gled sakta men säkert över till berättelser om äventyr och brott. Ofta skrev han under pseudonymen Sam Sellén.

År 1913 publicerades hans första Leo Carrington-deckare, "Stilett-käppen", som blev en stor succé. Inspirationen till Leo Carrington är hämtad från Sherlock Holmes, något som inte minst märks i slutet av böckerna då deckaren presenterar alla ledtrådar och pekar ut en mördare.

Framgången gjorde att "S. A. Duse" på egen hand skapade den första svenska deckarvågen. I snabb följd kom böckerna "Det nattliga äventyret" (1914), "Spader kung" (1915), "Doktor Smirnos dagbok" (1917), "De fyra klöveressen" (1918), "Cobra-mysteriet" (1919), "Antisemiten" (1921), "Nattens gåta" (1922), "Leo Carringtons dubbelgångare" (1923), "Hemligheten" (1924), "Fallet Dagmar" (1925), "Skuggan" (1926), "Pistolskottet" (1928) och "Zuleikas hämnd" (1929).

Böckerna gavs ut i upplaga efter upplaga och spreds över hela världen med översättningar till ett dussintal språk.

Trots att han led av svåra smärtor efter skador under vintern vid Sydpolen var Duse flitig skribent, föreläsare och aktiv i olika sällskap. Han var också en uppmärksammad målare och skulptör.

Den svenske deckarförfattaren avled i februari 1933 och ligger begravd på Norra Begravningsplatsen i Stockholm.

Samuel August Duse.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carrington*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se